

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ Ε' – ΣΤ' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η σύγχρονη κοινωνική, οικονομική και πολιτική πραγματικότητα αποτελεί μια ρευστή και συνεχώς μεταβαλλόμενη κατάσταση, λόγω ακριβώς της μεγάλης πολυπλοκότητας, της ύπαρξης πλουραλισμού και αντίθεσης μεταξύ κοινωνικών ομάδων που εκπροσωπούν διαφορετικά συμφέροντα και λόγω της φύσης πολύπλοκων και κάθε είδους προβλημάτων, όπως κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών, ηθικών, περιβαλλοντικών. Η διαχείριση αυτής της πολυπλοκότητας δεν είναι εύκολη υπόθεση στο βαθμό που κάθε κοινωνικό φαινόμενο απαιτεί εκ των πραγμάτων πολιτική παρέμβαση και δράση. Ως εκ τούτου, η στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ κοινωνικού και πολιτικού συνιστά σήμερα ένα γρίφο προς επίλυση δεδομένου, ότι από τη μια πλευρά υπάρχει απαίτηση από την πλευρά της κοινωνίας για άμεση πολιτική παρέμβαση και επίλυση των κάθε είδους προβλημάτων και από την άλλη πλευρά η αδιαφορία, η παθητικότητα και η αδράνεια από το σύνολο της κοινωνίας, είναι ένα παράδοξο και συγχρόνως αναπόδραστο πολιτικό φαινόμενο.

Το μάθημα της Κ.Π.Α ενταγμένο με την ευρύτερη έννοια μέσα στις σύγχρονες εκπαιδευτικές πρακτικές και ανάγκες, είναι το μοναδικό διδακτικό αντικείμενο που προσφέρει άμεση σύνδεση μέσω της χρήσης εννοιών πολιτειακού χαρακτήρα με τη δομή αυτής της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας. Έννοιες, όπως της κοινωνικής σχέσης, του κράτους, του έθνους, των δικαιωμάτων, της δημοκρατίας, της συμμετοχής κ.ά, αποτελούν το πεδίο της διαπραγμάτευσης στη σχέση σύγχρονου πολίτη και κοινωνίας, το πεδίο μέσω του οποίου εμπεδώνεται στη καθημερινή κοινωνική και πολιτική ζωή η ιδιότητα του ενεργού και συμμετοχικού πολίτη.

Οι σύγχρονες κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες απαιτούν από αυτόν τον πολίτη να έχει επαυξημένα χαρακτηριστικά και ιδιότητες – ικανότητες, τέτοιες που να διευκολύνουν την προσαρμογή του πολίτη στη σύγχρονη πραγματικότητα μέσω της κατανόησής της πολύπλοκης δομής της, την παρατήρηση αυτής της πραγματικότητας, την κριτική ανάλυσή της και τέλος

την ενεργό παρέμβαση και συμμετοχή προς όφελος με την ευρύτερη έννοια, του ατομικού και κοινωνικού συμφέροντος.

Πρόκειται επομένως, κυρίως για δεξιότητες και ικανότητες - κλειδιά που προσιδιάζουν στον σύγχρονο πολίτη, για εσώτερες ιδιότητες της προσωπικότητας, κατάλληλες για επίλυση προβλημάτων. Η Κ.Π.Α σε αυτό το πλαίσιο, προσπαθεί να δώσει έμφαση στην καλλιέργεια αυτών των δεξιοτήτων, δηλαδή υπό μια έννοια να συμβάλλει στην παραγωγή πολυλειτουργικών και επιδέξιων πολιτών θέτοντας τους κατάλληλους διδακτικούς στόχους προσαρμοσμένους στις ανάγκες των μαθητών και με την κατάλληλη μεθοδολογία. Πιο συγκεκριμένα, προτείνεται σε ευρεία κλίμακα η διαθεματικότητα, ενταγμένη στη σύγχρονη παιδαγωγική πρακτική, ώστε οι μαθητές μέσω της κάθετης και οριζόντιας διασύνδεσης της γνώσης, να προχωρήσουν από τη δομή βάθους στη δομή επιφάνειας της γνώσης, με άλλα λόγια από την αφομοίωση έτοιμων καταστάσεων γνώσης, στους «τρόπους» κατάκτησης της γνώσης. Αυτή η εναλλακτική προσέγγιση της γνώσης συνιστά μια σφαιρική και ολιστική προσέγγιση της γνώσης, η οποία εμπεδώνεται στην καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική μέσα από συμμετοχικές και βιωματικές διαδικασίες. Απώτερος σκοπός της Κ.Π.Α είναι να καλλιεργηθούν και να αφομοιωθούν εκείνες οι αξίες και οι αντιλήψεις που έχουν σχέση με τη θέση του πολίτη στη σύγχρονη πραγματικότητα και να υιοθετηθούν οι ανάλογες στάσεις και συμπεριφορές, αυτές που προσιδιάζουν στην οικουμενική διάσταση της έννοιας του πολίτη.

Στη συνέχεια παρατίθεται ενδεικτικά μια οργάνωση ενός ημερήσιου μαθήματος από το βιβλίο της Ε' Δημοτικού.

Κεφ. 5. Το Κράτος και το Έθνος

Η ενότητα αυτή λόγω της σημασίας και της δυσκολίας που παρουσιάζει στη χρήση των εννοιών πρέπει να επεκτείνεται σε δύο διδακτικές ώρες.

Γενικός σκοπός: Οι μαθητές αναμένεται να κατανοήσουν την έννοια του κράτους και του ρόλου του σε κάθε κοινωνία καθώς και την έννοια του έθνους. Συγκεκριμένα, το κράτος προσδιορίζεται με βάση κάποια αντικειμενικά χαρακτηριστικά που έχουν σχέση με τη γέννηση και την εξέλιξη του σύγχρονου αστικού κράτους, ενώ το έθνος προσδιορίζεται με κάποια υποκειμενικά χαρακτηριστικά.

Α)Επιμέρους σκοποί: Ο λαός ως κυρίαρχο όργανο του Κράτους – άλλα όργανα του Κράτους – σχέση πολιτών και Κράτους.

Προτεινόμενη δραστηριότητα 1: οι μαθητές να υποδείξουν στο χάρτη με κριτήριο την εδαφικότητα, τα σύνορα και το λαό, διάφορα Κράτη ώστε να κατανοηθεί ότι αυτά τα τρία χαρακτηριστικά είναι πρωταρχικά για τη διάκριση μεταξύ των διαφόρων Κρατών και ότι ο λαός είναι το πρωταρχικό και γενεσιουργό κριτήριο για την υπόσταση ενός Κράτους, αφού λαός είναι οι πολίτες που έχουν την ιθαγένεια ενός κράτους

Προτεινόμενη δραστηριότητα 2: μέσω της εικόνας και της συζήτησης οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν ότι η ύπαρξη και η λειτουργία ενός Κράτους εξασφαλίζεται με την κατάλληλη οργανωτική δομή. Πρωταρχικό στοιχείο ενός Κράτους είναι ο λαός, ο οποίος υπό μια έννοια είναι κυρίαρχος, αφού ασκεί εξουσία, με βάση τον ορισμό που δίνει το βιβλίο του δασκάλου. Με την κατάλληλη επέκταση της συζήτησης, οι μαθητές θα κατανοήσουν σε σχετικό βαθμό, πως ο λαός μετατρέπεται σε όργανο εξουσίας: *α)μέσω της άσκησης του εκλογικού δικαιώματος και της ανάδειξης αντιπροσώπων στη βουλή, δηλαδή μέσω της έμμεσης δημοκρατίας, β) μέσω της συμμετοχής στα κρατικά όργανα, δηλαδή μέσω της νόμιμης άσκησης της εξουσίας, γ) αυτοί που*

κυβερνούν το λαό, δρουν σύμφωνα με τους νόμους και το σύνταγμα. Διαθεματική έννοια(αλληλεπίδραση,μεταβολή)

Προτεινόμενη δραστηριότητα 3: Μέσω της κατάλληλης εικόνας οι μαθητές αναφέρουν και άλλα όργανα εκτός από το λαό, τη Βουλή που ασκεί νομοθετικό έργο και κοινοβουλευτικό έλεγχο, τα δικαστήρια, τους δημόσιους υπάλληλους, τους υπουργούς, τη κυβέρνηση κ.ά.

Επίσης οι μαθητές πρέπει να κατανοήσουν ότι η σχέση Κράτους και πολίτη είναι μια αναγκαία σχέση, μια σχέση αλληλεξάρτησης, αφού το ένα δεν μπορεί να υπάρξει χωρίς το άλλο. Οι πολίτες χρειάζονται το Κράτος, διότι ως φορέας εξουσίας έχει υποχρεώσεις απέναντι στους πολίτες, πολλές από τις οποίες τις κατοχυρώνει και νομοθετικά μέσω του συντάγματος και ασκώντας τη κατάλληλη κοινωνική πολιτική, όπως δωρεάν παιδεία, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, πρόνοια για άνεργους, για ειδικές κατηγορίες πληθυσμών, όπως πολύτεκνες οικογένειες, μονογονεϊκές οικογένειες, χρηματοδότηση δημοσίων έργων μέσω του ανταποδοτικού χαρακτήρα της φορολογίας, κ.ά. Αλλά και οι πολίτες έχουν συμβατικές υποχρεώσεις προς το Κράτος, όπως την τήρηση των νόμων, την προσφορά τους στην οικονομική και κοινωνική ευημερία, μέσω της εργασίας, της προστασίας του περιβάλλοντος, της εθελοντικής συμμετοχής σε ομάδες για την προσφορά κοινωνικού έργου που δεν μπορεί να καλύψει το Κράτος, κ.ά. *Διαθεματική έννοια (άτομο, σύνολο,αλληλεπίδραση)*

Προτεινόμενη δραστηριότητα 4: μέσω χρήσης των Τ.Π.Ε, οι μαθητές μπορούν να αναζητήσουν ιστορικά στοιχεία σχετικά με τη γέννηση του Κράτους και να κατανοήσουν ότι το σύγχρονο κράτος γεννήθηκε τον 17^ο αιώνα, αποκτώντας τη θεσμική οργάνωση που είναι γνωστή ως τις μέρες μας. Αναμένεται λοιπόν να κατανοήσουν ότι το κράτος είναι το *μεγαλύτερο κέντρο εξουσίας* που διαφοροποιείται από κάθε προγενέστερη μορφή εξουσίας την οποία ασκούσαν οι τοπικοί ηγεμόνες, οι ακτήμονες, η εκκλησία. Η εξουσία (έννοια συναφής με την άσκηση δύναμης και κυριαρχίας) ήταν διασκορπισμένη σε πολλά κέντρα, ενώ με τη γέννηση του κράτους συγκεντρώθηκε σ' ένα και μοναδικό κέντρο. *Διαθεματική έννοια (χώρος, χρόνος, ενότητα)*

Οι μαθητές επιδιώκεται να κατανοήσουν ότι η έννοια του έθνους είναι ευρύτερη από την έννοια του κράτους

Β)Επιμέρους σκοποί: Σύνδεση της έννοιας του έθνους με πολιτισμικούς, ψυχολογικούς και πολιτικούς παράγοντες. **Πολιτικά**, το έθνος ορίζεται από την ενσωμάτωση των πολιτών σε μια κοινωνία, ώστε το κράτος να ασκεί τη κυριαρχία στο εσωτερικό του, ενώ στο εξωτερικό να επιβεβαιώνει την ύπαρξή του στις σχέσεις του με τα άλλα κράτη. **Πολιτισμικά**, το έθνος ορίζεται από την κοινωνία στο εσωτερικό του, δηλαδή το λαό που κληρονομεί την ιστορική και πολιτισμική παράδοση και έχει τη θέληση να την διατηρήσει. **Ψυχολογικά** από την αγάπη και την αφοσίωση προς την πατρίδα.

Προτεινόμενη δραστηριότητα 5: χάρτης εννοιών Κεντρική έννοια: [έθνος]. Συμπληρωματικές έννοιες: [Πολιτική συγκρότηση και ενότητα, κράτους – λαού] – [Πολιτισμική συγκρότηση και ενότητα ή αποδοχή, από την κοινή ιστορία, γλώσσα, ήθη, έθιμα] – [ψυχοσυναισθηματική ικανοποίηση από την αφοσίωση στη πατρίδα]

Προτεινόμενη δραστηριότητα 6: με την παραγωγή γραπτού λόγου οι μαθητές αναφέρονται στα χαρακτηριστικά του δικού τους έθνους, καθώς και στις ομοιότητες και διαφορές κράτους – έθνους. *Διαθεματική έννοια (ομοιότητα, διαφορά)*

Προτεινόμενη δραστηριότητα 6: μέσω συζήτησης οι μαθητές επεξεργάζονται την ιδέα ν' ανήκει κάποιος σε μια κοινότητα με την ευρύτερη έννοια. Το «ανήκειν» είναι μια βαθιά ψυχοσυναισθηματική διεργασία που έρχεται να καλύψει βαθύτερες ανάγκες του ανθρώπου, όπως την ανάγκη για επαφή, επικοινωνία, ανταλλαγή απόψεων, αντιλήψεων, συναισθημάτων. Αυτές οι ανάγκες δεν ικανοποιούνται μόνο στα πλαίσια ενός έθνους, αλλά με την ευρύτερη έννοια ικανοποιούνται μέσω συνύπαρξης και επαφής διαφορετικών λαών στο βαθμό που όλοι είμαστε πολίτες ενός κόσμου. Γι' αυτό άλλωστε διαφορετικά έθνη και λαοί βρίσκουν τον τρόπο να συνεργαστούν και να ανταλλάξουν τις γνώσεις, τις εμπειρίες τους σ' επίπεδο επιστημονικής συνεργασίας ή να παράσχουν βοήθεια σε περίπτωση φυσικών καταστροφών. *Διαθεματικές έννοιες (πολιτισμός, επικοινωνία).*

Λέξεις κλειδιά: Κράτος, έθνος, λαός, εξουσία, όργανο του κράτους, πολιτισμός.